

propter --- deliberatione cum --- Terraconensi archiepiscopi et omnibus magnatibus et baronibus terre nostre --- habitum apud *Fontem de Aldara*» (*MarcaH.*, 466, 18).

És, doncs una de les Corts Catalanes de data més antiga, que en la col·le. de *Corts de Cat.* (Acad.Hist.) es fixa pel juliol d'aquell any; ço que lliga perfectament amb les dates establertes de l'itinerari del rei Anfós: a Tarr. el 7-vii, Anglesola el 18 i Cervera el 19 de juliol. Allí, doncs, en aquest castell de l'alta Segarra, arran de la carena que separa la Segarra de l'alt Gaià, a la fresca en temps calorós, és on podria reunir, allotjats en el castell, tants magnats i gent provecta (no pas a Fondarella, a la terra baixa i xafogosa de l'Urgell com ha cregut algun erudit, *BABL* II, 278). Des d'allí seguí cap a Cerdanya (2-viii), Perpinyà (21-ix); i a Lleida (3-x) en fi Saragossa, on, on es repre- 10 nen aquestes Corts junt amb els aragonesos, el 18-i-1164.

En els segles següents n'hi ha moltes més dades. 20 *1303*: font i riu d'*Ondara* (Duran i Sanpere, *El Llibre de Cervera*, 1972, pp.83, 84, 85). *1359*: *Ondara* poblat (en el cens publicat en *CoDoACA* XII, 54). *1376*: Font d'*Ondara* (id.ib. 69, 70 i *Misc. Fontserè*. 162-165). *1416*: la deu d'*Ondara* (*Ll. de Cerv.* p.70). *1450*: hi hagué el projecte de conduir a la ciutat, directament, la *Font d'Ondara* (p.71). *1488*: llarga descripció de la font d'*Ondara* i encontorns, en un doc. de 1488 (*Li.d.Cerv.* 72-73, crec a propòsit dels movi- 25 ments sísmics: *Misc. Fontserè, l.c.*). *1585*: Enric Cock, cortesà de Felip II, que l'acompanya, diu que al peu de Cervera corre l'*Ondara*, riu et molt estret si bé no arriba mai a assecar-s'hi i que va baixant cap al Segre (*Bol. del C.Comarcal Lérida*, XII-1968, p. 31).

N'hi ha uns altres en el Princ. amb algunes variants, de tots els quals no podem assegurar si algun no designa el mateix lloc, o un seu eco, com a lloc famós, si bé sembla que almenys en part siguin llocs diferents.

11)A, en un romanç popular: «a l'entrant-ne del portal, /ya n'encontrave el seu Gana/--- Ja lo diumenge que ve, irem a la *Font d'Andana*» i així li compra un meló, un mocador i ballen; recollit a Agramunt, 20 k. NO. de Cervera (MilàF., *Romllo*. 45 458).

12)B «a 6 de novembre de 1352 --- anà lo exèrcit [revisió en la guerra del R. Pere el Cerimoniós contra Castella] al mas o casa de *Andorells*, que era vers Igualada» (*Rúbriques de Bruniquer*, II, 285); Igualada és en el camí de Bna. a Cervera, i no es precisa si és gaire més enllà d'Igualada, car si és bastant més enllà, és ben possible que sigui a la vora d'*Ondara* (*10*), p.ex. un indret menys important, que n'hauria pres nom, segons el que hem explicat (supra) dels 55 noms de la sèrie *B*: car, en posició potretònica fóra

ben fàcil i versemblant la metàtesi **Ondarella* > *Andorells*.

13)A: Font d'*andàra*, prop de la carena del Montsec oriental, entre Clua i Fontsagrada, damunt la Conca de Meià: digueren *d'ondàra* a Clua (XVII, 23bis) però *d'andàna* a l'altre poble.

Amb la documentació completa dels noms, podem passar a la investigació de llur història lingüística. Començant per indagar quina és la forma primària.

Les variants fonètiques es presenten, en gran majoria, en la forma *Ondara*, amb l'addició de *-ella*, o sense. Pel que fa a la terminació, això és amb una majoria aclaparadora; l'excepció *-ana* només en (*11*) i un dels testimonis del (*13*). Quant a la inicial és *Ond-*, també en gran majoria, almenys en la sèrie *A*; el nº *1*, amb les mencions medievals unànimes; també el (*2*) S.xvi, el *3*, el *4* i fins el *5* (si bé amb dile- 30 ma); i, en el Princ., el *10* amb gran nombre de mencions, amb l'excepció de la menció de *1154*, que és *Aldara*; també en *11* i *12* (Princ.).

En canvi, en la sèrie *B*, la majoria de *Ond-* sobre *And-* es redueix tant que quasi és al contrari. En el 6) és *Ond-* (molt documentat), amb una excepció; mentre que en el *7*, el *8* i el *9* tenim *And-*, i notem que els testimonis del (*7*) són molts i antics. Això ens duu a una explicació (que gairebé s'imposa): que la variant amb *A-* nasqué per metàtesi, només fàcil entre vocals pretòniques: *Ondarell(a)* > *Andorell(a)*, car justament en el (*12*) hi ha *Andorells* amb *A-* inicial i *-o-* interna; d'això podem passar a deduir que el tipus *Andarella* amb *a* en totes dues posicions es deu a un compromís entre *Andorella* i 35 *Ondarella*; compromís que després s'hauria propagat als pocs casos de *Andara*.

Per a l'*ETIM.*, notem unes premisses. La forta majoria de les aparicions en terres valencianes, —junt amb Múrcia i el Migdia del Princ. fa creure que sigui un nom d'origen àrab o mossàrab, car en el Princ. només està ben assegurat i antic el (*10*) —val a dir que molt antic, important i conegut.

Una altra premissa, que es presenta clara i assegurada, segons totes les dades, és la semàntica; que seria un mot que designés una font o corrent d'aigua —petit o gran— almenys un lloc d'aigües, com ho són també els barrancs, corrents o estancades. Detallant-ho: són fonts (i conspícues) els *2*, *10*, *11* i *13*; o hi ha font: als *3*, *6* i *12*; hi ha riu a (*1*) i (*10*); és una sèquia i antiquíssima el (*7*); és un barranc: *5*, *7*, *8* i *9*; mina d'aigua el *4*. Doncs, sense excepció.

Un nom pròpiament àrab és ben difícil, o impossible, que ho sigui, ja per l'estructura; caldria un arrel de 4 consonants (*'-n-d-r*, *'-m-d-r*) cosa raríssima en àrab: sempre són de tres (p. ex. *ndr*), car una